

WPŁYW SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH NA KRAJOBRAZ MIEJSKI [NA PRZYKŁADZIE MAŁOPOLSKICH DOŚWIADCZEŃ]

IMPACT OF LOCAL COMMUNITIES ON URBAN LANDSCAPE EXPERIENCE AS AN EXAMPLE OF MALOPOLSKA

Miłosz Zieliński

Mgr inż.

Politechnika Krakowska
Wydział Architektury
Instytut Architektury Krajobrazu

STRESZCZENIE

Jakość krajobrazu polski zależy od szeregu czynników. Coraz większą rolę zaczynają odgrywać społeczności lokalne i ich działanie w kwestii poprawy zagospodarowania przestrzeni publicznych w swoich okolicach. Artykuł prezentuje przykłady powiązanych działań użytkowników krajobrazu (projektantów, mieszkańców, władz) jako podmiotów odpowiedzialnych za jakość krajobrazu.

Słowa kluczowe: Konsultacje społeczne, krajobraz, partycypacja społeczna, przestrzeń publiczna.

ABSTRAKT

The quality of polish landscape depends on several factors. Increasingly important role is played by local communities and their effect in improving the management of public spaces in their vicinity. The article presents examples of landscape related activities of users (designers, residents, government) as the entities responsible for the quality of the landscape.

Key words: landscape, public consultation, public participation, public space.

1. KRAJOBRAZ – OBRAZ KRAJU

Zastanawiając się nad jakością polskiego krajobrazu warto zadać sobie pytanie: kto i w jaki sposób odpowiedzialny jest za obraz naszego kraju – obraz środowiska jakie zamieszkujemy. Zagadnienie to jest niezwykle szerokie i należy rozpatrywać w wielu kategoriach. Inaczej powinniśmy traktować krajobraz pierwotny, inaczej naturalny a jeszcze inaczej kulturowy. Inaczej także kształtuje się odpowiedzialność za wygląd krajobrazu w skali *makro* np. krajobraz całego regionu a inaczej w skali *mikro* np. przestrzeni publicznej miasta. W żadnej kategorii i w żadnej skali nie można pominąć wpływu antropogenicznego. Człowiek jako świadomy i nieświadomy użytkownik oraz świadomy i nieświadomy twórca ciągle przekształca środowisko swojego życia, przyczyniając się tym samym do przekształcania krajobrazów. Czasami wpływ ten ogranicza się do całkowitego zaniechania działań np. w postaci całkowitej ochrony jak w przypadku krajobrazów pierwotnych czy naturalnych, które w niezmienionym kształcie mogą istnieć tylko dzięki takiej formie „uprawy”. Antropogeniczna presja o największej intensywności na kształt krajobrazu dotyczy oczywiście krajobrazów kulturowych. Historia tego typu krajobrazów sięga kilku tysięcy lat¹.

Kulturowe cechy krajobrazu uzyskały najbardziej fascynujące formy w toku rozwoju miast. Świadczy o tym zainteresowanie krajobrazem miejskim i miastami samymi w sobie nie tylko pośród specjalistów z dziedzin architektury, urbanistyki, planowania przestrzennego czy socjologii miejskiej, ale przede wszystkim wśród ludności niezajmującej się krajobrazem miejskim na kanwie zawodowej. *Miasto i piękno miasta*² przyciąga nowych mieszkańców oferując koncentrację usług, dostępność miejsc pracy, liczne ułatwienia ale i pewnego typu ograniczenia, które w ogólnym bilansie rekompensowane są korzyściami wynikającymi z zamieszkiwania miasta. Piękno miast jest czynnikiem przyciągającym przede wszystkim turystów i miłośników krajobrazu miejskiego. Piękno miast wynika z naturalnego położenia i otoczenia, układu urbanistycznego zarówno w ujęciu planimetrycznym jak i ze względu na tektonikę, ujęcia panoramiczne i całościowe oraz z kompozycyjnego ukształtowania zespołów budynków i detali – miejskiej architektury³. O ile odwiedzający miasta turyści zazwyczaj oglądają tylko zawężony obraz – ograniczony do najpiękniejszych przestrzeni, o tyle mieszkańcy zmuszeni są do życia w przestrzeniach często mało atrakcyjnych a nawet opresyjnych. (ryc. 1, 2)

Krajobraz Polski wynika z szeregu zachodzących na siebie czynników. Klimat i topografia wzbogacone pokryciem terenu kształtują krajobraz Polski od zarania dziejów. Człowiek dostając środowisko niejako w dzierżawę, na przestrzeni lat różnie gospodaruje tym dobrem, ciągle go przekształcając.

Z punktu widzenia formalnego – planowania przestrzennego – znamy instytucje i dokumenty wpływające na kształt krajobrazu. Rada ministrów odpowiedzialna jest za Strategię Rozwoju Kraju którą można rozumieć jako zarys rozłożenia ciężarów funkcjonalnych w kraju. Piętro niżej znajduje się koncepcja rozwoju województwa, która powinna uszczegóławiać Strategię Rozwoju Kraju w granicach województwa. Samorząd wojewódzki realizuje Plan zagospodarowania przestrzennego województwa, który to plan staje się głównym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej. W dokumencie tym wizualizuje się oddziaływanie władzy na rozmieszczenie funkcji i dynamikę rozwoju regionu. Czołowym zadaniem Planu jest zarysowanie uwarunkowań przestrzennych dla rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, zurbanizowanego i kulturowego oraz dostosowanie go do potrzeb społecznych. Na poziomie gminy mamy do czynienia z dwoma dokumentami: obowiązkowym dla całego terytorium gminy Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które powinno określać politykę zagospodarowania przestrzennego gminy/miasta oraz Miejscowe

1 Kele F., Mariot P., 1986, *Krajobraz Człowiek Środowisko*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław, ss.68

2 Kosiński W., 2011, *Miasto i Piękno miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss.200.

³ *Ibidem*,

Plany Zagospodarowania Przestrzennego, które są dokumentami prawa lokalnego. W chwili obecnej pokrywają 25% powierzchni kraju⁴. W przypadku ich braku obowiązują postępowania doraźne w postaci sporządzania „warunków zabudowy” opartych na zasadzie tzw. „dobrego sąsiedztwa”. Miejscowe Plany poprzedzone szerokimi analizami poza oczywistą regulacją prawną, dają szansę na harmonijne wprowadzanie nowych wartości przestrzennych. Same w sobie mogą prezentować wysokie walory kompozycyjne i korzystnie wpływać na obraz miasta czy dzielnicy. „Warunki zabudowy” niosą ze sobą zagrożenia w postaci uznaniowości urzędniczej, asekuracyjnego decydowania i co chyba najgorsze zastąpienie oceny twórczości biurokracją⁵. A przecież chodzi o atrakcyjność gmin/miast zarówno w kontekście codziennego zamieszkiwania jak i konkurencyjności względem innych ośrodków.

Od najdawniejszych czasów miasta wabią nowych mieszkańców. Eskalacja tego procesu istnieje od chwili uprzemysłowienia rolnictwa, industrializacji oraz rozwoju komunikacji i usług. Ciągły przyrost mieszkańców miast odsuwa na dalszy plan determinantę estetyczną w procesie urbanizacji.

Co się dzieje jeżeli mieszkańcom zaczyna brakować przestrzeni publicznych rozumianych jako atrakcyjne przestrzenie społeczne, tak koniecznych do zapewnienia potrzeb związanych z życiem w mieście? Jeżeli w dodatku władze samorządowe nie mają aktualnie pomysłu, planów miejscowych lub wiedzy o podobnych potrzebach?

Warto przyjrzeć się oddolnym inicjatywom, które nieśmiało zaczynają realizować się w życiu społecznym Polski.

2. ODPOWIEDZIALNOŚĆ SPOŁECZNA

Inicjatywy lokalnych społeczności zazwyczaj ograniczają się do oprotestowywania inwestycji, które w mniemaniu danej społeczności godzą w ich interes. Motyw wspólnego „zagrożenia” jest dobrym stymulatorem do działania we wspólnym interesie – „przeciwko”. Rzadko zdarzają się sytuacje odwrotne, kiedy dana grupa społeczna wychodzi z inicjatywą wspólnego działania – „pro”.

Małopolski Instytut Kultury jest instytucją która w swojej działalności zwróciła uwagę m. in. na kwestie związane z poszukiwaniem i badaniem korzystnych sposobów kształtowania przestrzeni. Ośrodek realizuje program: „Autoportret. Debaty” który podejmuje próbę wypracowania skutecznej metody partycypacji społecznej z zakresu kształtowania przestrzeni publicznej. Z założenia metoda ta powinna wytworzyć efektywne narzędzia do współpracy mieszkańców świadomych swoich potrzeb, władz lokalnych, które formalnie odpowiadają za inwestycje oraz profesjonalistów – autorów konkretnych projektów – architektów, architektów krajobrazu oraz urbanistów.

2.1. Doświadczenia Nowohuckie

Pilotażowym przedsięwzięciem w tej materii były warsztaty dotyczące krakowskiej Nowej Huty zorganizowane na przełomie 2007/2008 roku. Chodziło o zagospodarowanie zielonego skweru w centrum „starej Nowej Huty” mieszczącego się pomiędzy osiedlem mieszkalnym „Centrum E” oraz Nowohuckim Centrum Kultury. Skwer ten jest istotny, gdyż stanowi swoisty zwornik pomiędzy tkanką urbanistyczną – zabytkowym układem socrealistycznej urbanistyki a tkanką przyrodniczą – Łąkami Nowohuckimi, które mają status Użytku Ekologicznego⁶.

4 Böhm A., 2011, *Ochrona i tworzenie piękna – jak tego nauczać?* [w:] *Architektura Krajobrazu Studia i Prezentacje*, nr 2, Wydawca: Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław, s.4-7.

5 *Ibidem*,

6 Zieliński M., 2010, *Nowa Huta – miasto zielone, miasto socrealistyczne – koncepcja architektoniczno krajobrazowej rewitalizacji centrum Nowej Huty* [w:] *Przestrzeń i Forma*, nr 13, Wydawnictwo SFERA, Szczecin, ss.293-310,

Skwer ten będąc miejscem ważnym dla wizerunku Nowej Huty był dobrym polem dla poszukiwania modelu debaty. Jej efektem miały być:

- umożliwienie mieszkańcom oraz organizacjom lokalnym i innym „interesariuszom”, tzw. *stakeholders*⁷, współuczestnictwa w procesie kreacji przestrzeni publicznej na poziomie wyższym niż tylko krytyka już przygotowanych projektów,
- zespołowi profesjonalnemu (architektom i architektom krajobrazu) głębsze poznanie opracowywanego terenu, głównie z pozycji mieszkańców; wczesne rozpoznanie punktów zapalnych i ewentualnych kwestii problemowych mogących w dalszych etapach powodować wybuchy konfliktów; nawiązanie dialogu z przyszłymi odbiorcami i użytkownikami oraz pozyskanie sprzymierzeńców w postaci mieszkańców,
- władzy lokalnej udostępnienie jasnego sygnału o potrzebach i oczekiwaniach społeczności lokalnej.

Debata przebiegała według opracowanego wcześniej scenariusza i miała charakter kilku-etapowy, w którego skład wchodziły m. in.:

-Prezentacja podobnych rozwiązań zrealizowanych w innych miastach europejskich. Prezentacja miała na celu zainteresowanie społeczności lokalnej tematem, a także pełniła funkcję edukacyjną, prezentując współczesne realizacje z zakresu architektury i architektury krajobrazu charakteryzujące się wysokim poziomem.

-Warsztaty projektowe – całodzienna współpraca mieszkańców z projektantami owocna w wymianę opinii, zderzenie poglądów, poznanie potrzeb mieszkańców i profesjonalnego warsztatu projektowego. (ryc. 3, 4, 5)

-Prezentacja koncepcji wypracowanych podczas warsztatów z możliwością oceny i wyrażenia opinii na ich temat. (ryc. 6)

Warsztatom towarzyszyło zainteresowanie ze strony lokalnych mediów co budziło nadzieje na wzbudzenie zainteresowania władzy samorządowej, z której strony (Krakowski Zarząd Komunalny i Wydział Strategii), padła deklaracja o uwzględnieniu wypracowanych koncepcji. Miały być one wykorzystane przy opracowywaniu wytycznych projektowych do konkursu architektonicznego, którym objęty miał być m. in. teren skweru. W sierpniu 2011 roku miasto ogłosiło konkurs architektoniczno-urbanistyczny, ideowy na opracowanie koncepcji rewitalizacji przestrzeni publicznej w osi Alei Róż i Placu Centralnego, w którego granicach mieści się omawiany wyżej skwer. Niestety w materiałach konkursowych zabrakło wytycznych wypracowanych w drodze debaty społecznej, raportu z warsztatów a nawet wspomnienia o fakcie ich przeprowadzenia. Był za to inny raport, z odrębnych analiz społecznych prezentujący ujęcie bardziej socjologiczne.

Co więc przyniósł pilotażowy program? Przede wszystkim praktykę z zakresu logistyki podobnych przedsięwzięć i szereg doświadczeń dla wszystkich uczestników warsztatów. Dostarczył także potwierdzenia faktu, że aby tego typu warsztaty miały sens dla dobra krajobrazu, przestrzeni publicznej i społeczności lokalnych muszą one zakończyć się konsekwentnym działaniem ze strony decydentów. Pozostawienie pracy zespołu ludzi: specjalistów oraz mieszkańców bez reakcji, rodzi niechęć do podobnych aktywności. W odczuciach zainteresowanych, ich energia poszła na marne. Nie pomaga to w motywowaniu społeczności lokalnych do współpracy.

Doświadczenia zebrane podczas warsztatów w Nowej Hucie pozwoliły przystąpić do kolejnego projektu dotyczącego przestrzeni sąsiedzkiej w krakowskim Podgórzu.

2.2. Doświadczenia podgórskie.

Kolejna edycja programu odbyła się w listopadzie 2008 roku, dzięki zaproszeniu Przewodniczącego Rady Dzielnicy XIII Podgórze i współfinansowana była również przez Radę Dzielnicy. Warsztaty dotyczyły zagospodarowania terenu zielonego pomiędzy osie-

⁷ Pawłowska K., 2008, *Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu Partycypacja społeczna, debata publiczna, negocjacje*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss.373

dlem Lipska a ulicą Mały Płaszów. Jest to obszar ok. 7 ha który przez szereg lat zarezerwowany był pod przebieg trasy Bagrowej – połączenia Podgórza z Nową Hutą linią ciepłowniczą. Aktualnie zrodziło się pytanie: jak wykorzystać ten teren? Najkorzystniejsze wydaje się wykorzystanie na cele publiczne (m.in. szkoła, ośrodek kultury) oraz uzupełniające je funkcje rekreacyjne, które zapewnić mógłby park publiczny. Od pewnego czasu zauważa się intensywną presję inwestycyjną i rozwój zabudowy mieszkaniowej na terenach sąsiadujących z omawianym terenem zielonym. Wobec takiej sytuacji teren może stać się jedyną enklawą zieleni i zapleczem rekreacyjnym dla okolicznej zabudowy. Konstrukcja warsztatów była zbliżona do tej wypracowanej podczas pracy w Nowej Hucie. Głównymi adresatami, do których trafiały zaproszenia były osoby w młodym wieku, rodzice małych dzieci. Warsztaty dostarczyły kolejnych doświadczeń dla organizatorów i zaowocowały dwoma koncepcjami zagospodarowania terenu, które zostały przedstawione w sposób możliwie jak najbardziej czytelny dla „nieprofesjonalistów”. Powarsztatowa prezentacja wypracowanych koncepcji oraz publikacja ich w internecie zaowocowały dużą ilością opinii i wypełnionych ankiet, co dało jeszcze szerszy ogląd nastrojów społecznych. Organizatorzy zauważyli niską frekwencję osób przybyłych na warsztaty. Okazuje się, że mieszkańcom zdecydowanie łatwiej mobilizować się w obliczu jakiegoś „zagrożenia” – nieakceptowanej i uciążliwej w ich opinii inwestycji, niż w sytuacji kiedy mogą sami wypowiedzieć się na temat swoich potrzeb.

W chwili obecnej obszar którego dotyczyły warsztaty nie jest objęty żadnym planem miejscowym. Wydaje się, że podczas przystępowania do opracowania tego dokumentu miasto powinno skorzystać z raportu po debacie.

Wspólne działanie społeczności lokalnej przyniosło jednak wymierny efekt. Udało się zabezpieczyć teren dla przyszłej inwestycji spełniającej oczekiwania zawarte w koncepcjach powstałych podczas warsztatów. W miejscu gdzie przewidywano obszar rekreacyjno-sportowy powstał kompleks boisk z zapleczem „Orlik”.

2.3. Doświadczenia w Mszanie Dolnej

Inne doświadczenia z wpływu społeczności lokalnych na kształt krajobrazu i jakości przestrzeni publicznych zostały wyniesione z warsztatów chronologicznie drugich ale ze względu na swój charakter, omawianych na końcu. Inicjatywa tym razem wypłynęła od prywatnego inwestora – proboszcza parafii pod wezwaniem Św. Michała Archaniola w Mszanie Dolnej. Właściciel dysponował terenem ok. 2 h pełniącym niegdyś rolę ogrodu plebańskiego. Ksiądz postanowił zagospodarować go na ogólnodostępny park/skwier dla mieszkańców miasta. Sam tak uzasadniał decyzję o podjęciu warsztatów społecznych: „Prowadzone debaty mają odpowiedzieć na pytanie, jakie są oczekiwania mieszkańców. W dużej mierze od tego są uzależnione dalsze plany dotyczące realizacji projektu. A może cały pomysł jest nietrafiony i lepiej byłoby zająć się czymś innym? Mam nadzieję, że ankieta pomoże odpowiedzieć na postawione pytania, a zaangażowanie, zwłaszcza ludzi młodych, pozwala na umiarkowany optymizm. W końcu nic o nas bez nas! Trzeba sobie życzyć, by dotychczasowe zaangażowanie i praca nie poszły na marne”.⁸

W październiku 2008 roku zorganizowano warsztaty partycypacyjne według wypracowanego w Nowej Hucie schematu. Ostatecznie wypracowano koncepcje, które w programie przestrzenno-funkcjonalnym godziły funkcje religijne i rekreacyjne przy zachowaniu ogólnego charakteru parku jako przestrzeni kulturowej a przy tym zielonej.

Mimo, iż sprawa obecnie przycichła (głównie ze względu na zmianę władz samorządowych po wyborach) wszystko wskazuje, że po zebraniu funduszy, inwestycja doczeka się realizacji, wzbogacając Mszanę Dolną w nową przestrzeń społeczną jednocześnie pozwalającą na rekreację i rozwój duchowy.

⁸ Wypowiedź księdza Jerzego Raźnego proboszcza parafii pod wezwaniem Św. Michała Archaniola w Mszanie Dolnej, inicjatora utworzenia nowej przestrzeni publicznej w mieście, 2009, *Debata społeczna na temat zagospodarowania parku przy kościele pw. św. Michała Archaniola w Mszanie Dolnej, Raport*, red. Anna Miodyńska, wydawnictwo MIK, Kraków, PDF,

W grudniu 2010 roku odbyła się w Krakowie debata społeczna „Jak być obywatelem między wyborami? Wspólne podejmowanie decyzji – skuteczne konsultacje społeczne” Głównym tematem było przyjrzenie się praktykom partycypacyjnym w Krakowie. Przedstawiciele władz miasta prezentowali swoje doświadczenia z tego zakresu. Okazuje się, że konsultacjom społecznym poddawane są jedynie inwestycje strategiczne z punktu widzenia miasta oraz takie których dotyczą protesty. Miasto widzi także problem niskiej frekwencji osób zainteresowanych (mimo zapraszania w mediach oraz poprzez ulotki). Wynikają z tego dwa wnioski:

- lepiej przeprowadzać konsultacje nim wybuchną konflikty i dojdzie do oprostowania inwestycji. Trudniej bowiem działać w sytuacjach zapalnych – lepiej je uprzedzać.
- zamiast zapraszać do przyścia lepiej pójść tam gdzie są ludzie i kiedy mają czas. „Należy wykorzystać sytuację, w której grupa potencjalnych respondentów sama się zbiera lub pojawia z innego powodu (...) chętniej uzyskamy ich zgodę, gdy nie będą się spieszyć, np. na spacerze, w dniu wolnym od pracy, lub tam gdzie się nudzą, np., w poczekalni do przychodni, na przystanku autobusowym, w kolejce, w urzędzie.”⁹

Niezwykle ciekawym zagadnieniem podczas krakowskiej debaty było ustalenie przy jakiego typu inwestycjach i na jakim etapie ich planowania należy prowadzić konsultacje społeczne. Wydaje się, że władze samorządowe mając mandat społeczny uzyskany w wyborach powszechnych, powinny realizować zadania związane z rozwojem miasta. Często bywa tak, że inwestycje te dotyczą konkretnych społeczności co najczęściej kończy się niezadowolaniem społecznym i konfliktami.

Wypracowanie idealnego modelu współpracy władz z mieszkańcami zajmie jeszcze jakiś czas a proces ten jest monitorowany przez autora niniejszej pracy.

3. KRAJOBRAZ – WSPÓLNE DOBRO – WSPÓLNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Krajobraz jest dobrem wspólnym dlatego dążenie do jego jak najlepszego kształtu i jakości powinno być priorytetem całości społeczeństwa. Nie tylko specjalistów zawodowo zajmujących się szeroko rozumianą przestrzenią, którzy mają moralny obowiązek podnoszenia standardów w ochronie, zarządzaniu, gospodarowaniem i kreowaniu krajobrazów każdego typu. Wszyscy użytkownicy krajobrazu powinni brać odpowiedzialność za środowisko w którym żyją, w granicach swoich możliwości. Warto aby profesjonalny warsztat projektowy wzbogacony był o narzędzia partycypacyjne, które dają projektantom nowe możliwości rozpoznania uwarunkowań, problemów, poznania potrzeb przyszłych użytkowników oraz szereg innych. Niechęć do partycypacji często wynika z wyobrażenia o ograniczeniu swobody projektanta¹⁰. Jednak odpowiednie prowadzenie zajęć partycypacyjnych może być inspirujące dla kadry profesjonalnej oraz pouczające dla ludności lokalnej. Troska profesjonalistów o piękno otoczenia, miast, regionów i krajów powinna objawiać się także w dokształcaniu społeczeństwa. Partycypacja w procesie kreacji może być okazją do edukowania przez uczestnictwo: „Jest to forma przekazywania wiedzy pozbawiona denerwującego dorosłych mentorstwa i dodatkowo kształcąca pożyteczne umiejętności i nawyki uczestnictwa charakterystycznego dla społeczeństwa obywatelskiego”¹¹. Udział mieszkańców w projektowaniu czy konkretniej „przedprojektowaniu” wzbudza w nich poczucie docenienia. Specjaliści w odczuciu mieszkańców nie są anonimowi technokratami, a mieszkańcy nie są anonimowymi odbiorcami projektu. Wysłuchanie opinii, uwzględnienie pewnych wskazówek, być może realizacja konkretnych postulatów wzbudza w zaangażowanych w warsztaty mieszkańcach więź z projektem. Społeczność lokalna daje profesjonalnym twórcom legitymację działań i staje się ich sprzymierzeńcem w obronie koncepcji.

⁹ *Zanim wybuchnie konflikt Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni*, 2010, red. Pakłowska K., Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków, ss.180,

¹⁰ Pawłowska K., 2008, *Przeciwdziałanie...* op. cit.

¹¹ *Ibidem*,

Ryc. 1. Jedna z najcenniejszych ekspozycji Wzgórza Wawelskiego. Widok z mostu Dębnickiego jest jednym z najbardziej charakterystycznych dla krajobrazu Krakowa. Źródło: il. Fot. aut.

Fig1 One of the most valuable exposition of the Wawel Hill. View from the Dębnicki Bridge is one of the most characteristic landscape of Krakow. Source: The author's photo.

Ryc. 2. Widok z osiedla Na Kozłówce. Nawet daleki wgląd, który należy traktować jako wartość dodatnią nie rekompensuje mieszkańcom opresyjnego najbliższego otoczenia. Źródło: il. Fot. aut.

Fig.2. View from the "Na Kozłówce" settlements. Even the distant view, which should be regarded as a positive value does not compensate for the nearest residents oppressive environment. Source: The author's photo

Odpowiedzialność władz samorządowych nie może ograniczać się tylko do realizacji obowiązkowych dokumentów prawnych. Działalność samorządów powinna być zogniskowana na obywateli. Samorząd jest wybierany przez społeczeństwo dla społeczeństwa a nie odwrotnie. Aktywność obywatelska w polskich realiach zasługuje na uwagę władz. Pozostawianie tego typu aktywności ze strony mieszkańców i organizacji pozarządowych bez odzewu nie zachęca do ponownego udziału, co oddala nas od społeczeństw europejskich, w których zachowania obywatelskie są wyrazem dojrzałej demokracji.

Jak pokazuje przykład Podgórze okazuje się, że warsztaty partycypacyjne mogą być dobrym narzędziem do obrony pewnych przestrzeni przed zabudowaniem ich i pozbawieniem tym samym przestrzeni społecznej. Przykład z Mszany Dolnej pokazuje, że wspólna praca nad konkretnym tematem może przynieść efekt w projekcie łączącym funkcje pozornie trudne do połączenia.

Ryc. 3. Jedna z prezentacji podczas warsztatów partycypacyjnych w Nowej Hucie. Źródło: il. Fot. aut.

Fig 3. One of the presentations during the workshop participating in Nowa Huta. Source: The author's photo

Ryc. 4. Debata nad makietą jednej w wypracowanych koncepcji. Źródło: il. Fot. aut.

Fig.4. The debate over the model of one of developed concept. Source: The author's photo

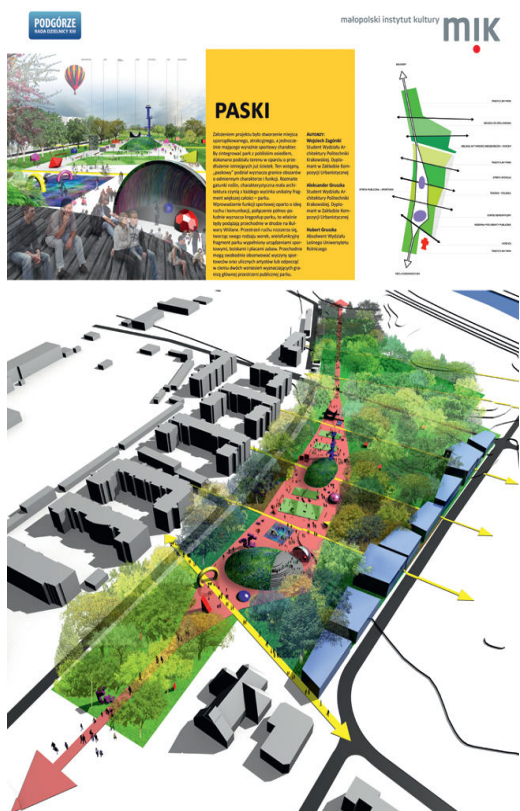
Ryc. 5. Wspólna praca architektów krajobrazu i mieszkańców podczas warsztatów w Nowej Hucie. Źródło: il. Małopolski Instytut Kultury

Fig 5. Landscape architects and residents working together at a workshop in Nowa Huta. Source: Małopolski Instytut kultury

Ryc. 6. Końcowa prezentacja koncepcji wypracowanych podczas warsztatów partycypacyjnych w Nowej Hucie. Źródło: il. Małopolski Instytut Kultury

Fig.6. Final presentation of the concept developed during the participatory workshops in Nowa Huta. Source: Małopolski Instytut Kultury

Ryc. 7. Wariant I koncepcji rekreacyjnego zagospodarowania terenu zielonego w Podgórzu. Plansza prezentująca idee a nie konkretne rozwiązania estetyczno-techniczne. Źródło: il. Małopolski Instytut Kultury

Fig 7. Option I, the concept of recreational zone in Podgorze. The board presents ideas rather than the aesthetic and technical concrete solutions. Source: Małopolski Instytut kultury

Ryc. 8. Wariant II koncepcji rekreacyjnego zagospodarowania terenu zielonego w Podgórzu. Plansza prezentująca idee a nie konkretne rozwiązania estetyczno-techniczne. Źródło: il. Małopolski Instytut Kultury

Fig. 8. Option II, the concept of recreational zone in Podgorze. The board presents ideas rather than the aesthetic and technical concrete solutions. Source: Małopolski Instytut Kultury

4. PODSUMOWANIE

Kształt i kondycja krajobrazu współtworzonego przez obywateli zależy od szeregu czynników i uwarunkowań. Planowanie przestrzenne będące tworzeniem prawa nie może być pozbawione zarówno talentu twórczego projektantów, który powinien gwarantować wartości ponadpodstawowe, jak i nie może być pozbawiony współpracy profesjonalistów z użytkownikami. Podobnie konkretne kreacje w przestrzeni publicznej powinny podnosić wartość estetyczną danych przestrzeni, najlepiej korzystając z wiedzy i współpracy zainteresowanych społeczności. Same społeczności nie powinny godzić się na mieszkanie w zniwelowanym, inercyjnym lub opresyjnym środowisku, a wychodząc z inicjatywą do władz powinny dawać sygnał do zmian. Wreszcie same władze coraz częściej mają okazje rozpoznania potrzeb i pomysłów mieszkańców. Oczywiście współdziałanie takie nie jest pozbawione mankamentów i może wydawać się trudne, lecz poprzez ciągłe podnoszenie standardów w tej materii, daje szansę na bardziej odpowiedzialne kształtowanie krajobrazu miast, regionów oraz obrazu kraju w ogóle. Przed społeczeństwem stoi niebagatelne zadanie – wypracowanie modelu debaty publicznej i wykorzystywanie narzędzi partycypacyjnych w kreacji przestrzeni publicznych przy wspólnej pracy na rzecz ładu przestrzennego i czynnika estetycznego w kreacji.

IMPACT OF LOCAL COMMUNITIES ON URBAN LANDSCAPE EXPERIENCE AS AN EXAMPLE OF MALOPOLSKA

Reflecting on the quality of the Polish landscape, ask yourself: who and how is responsible for the image of our country. We should treat the original landscape, otherwise natural and even different culture landscape. Otherwise, the shapes are responsible for the appearance of the landscape such as macro-landscape the entire region and the other at the micro level such as public space. In any category and in any scale you can not ignore the impact of anthropogenic. Man as a conscious and unaware user and the creator of environment constantly transforms their lives, thus contributing to the transformation of landscapes. Anthropomorphic most intense pressure on the shape of the landscape, of course, applies to cultural landscapes. Cultural landscape features the most fascinating forms received in the course of urban development. Evidence of this interest in urban landscapes and cities in themselves, not only among specialists in the fields of architecture, urban planning or urban sociology, but mainly among the population not involved in the urban landscape on the field of life. While visiting the city, tourists usually watch only a narrow picture - limited to the most beautiful space, with so many people are forced to live in areas often unattractive and even oppressive. What happens when people run out of public spaces understood as an attractive social spaces, as necessary to ensure the needs of life in the city? If in addition the local authorities currently have no idea or knowledge of local needs? The initiatives of local communities usually limited to protest investments, which in the opinion of the community are bad in terms of their interest. Motif common "threat" is a good stimulus to act in the interest of - "against". Rarely, there are situations reversed, when a social group is putting forward joint action – the "pro".

Malopolska Cultural Institute is an institution which in its activities drew the attention of, among others. on issues related to the exploration and examination of beneficial ways of forming space. Centre carries out a program: "Self-Portrait. Debates, "which attempts to develop effective methods of public participation in the field of shaping the space of interest. In principle this method should produce effective tools for collaboration residents aware of their needs, local authorities, which are formally responsible for the investment,

and professionals - authors of specific projects - architects, landscape architects and urban planners.

Pilot project in this matter were workshops on Cracow Nowa Huta. This place being important for the image of Nowa Huta was a good model for the search of an untreated plot of the debate. Its effect was to be: - To enable stakeholders participation in the process of creation of public space at a level higher than the criticism already prepared projects

- A professional team (architects and landscape architects), a deeper knowledge of the area being developed, mainly from the position of the inhabitants, early recognition of potential trouble spots and problem issues in subsequent stages may cause outbreaks of conflict, establishing a dialogue with prospective customers and users, and gain form residents,

- A local authority providing a clear signal about the needs and expectations of local communities.

The debate proceeded according to the scenario developed earlier and had three part :

- Presentation of similar solutions implemented in other European cities. The presentation was aimed at local community interest in the subject, and also served as educational, presenting projects in the field of contemporary landscape architecture characterized by a high level.

- Design Workshop - all day co-inhabitants of the successful designers in the exchange of views, the clash of ideas, knowledge and professional needs of the residents of the design workshop.

- Presentation of the concepts developed during the workshop with the possibility of evaluating and expressing an opinion on them.

Workshops provide practice in logistics of similar projects and a number of experiences for all workshop participants. Also provided confirmation that this type of workshop to make sense for the good of the landscape, public space and local communities, they must end the consequent action on the part of policymakers. Leaving a team of people: professionals, and residents without reaction, raises similar aversion to activity. The feelings involved, their energy is lost. It does not help in motivating local communities to work together.

Subsequently, still held two rounds of workshops conducted by schamatu previously tested. They provided a number of market experience and are an important material for research.

In December 2010 took place in Krakow, social debate, "How to be a citizen between elections? Shared decision making - effective public consultation "The main theme was to look at the participatory practices in Krakow. Representatives of the city authorities presented their experience in this field. It turns out that public consultations are subjected only to strategic investment from the perspective of the city and those affected by the protests. The city also sees the problem of low turnout of people interested (in spite of inviting the media and through leaflets). This results in two conclusions:

- It's better to consult it before than conflicts will erupt, to contest the investment.

- It's better to go where people are and when they have time than invite them

The landscape is a common good so shape and quality of landscape should be a priority for society as a whole. All users of the landscape should take responsibility for the environment in which they live. It would be nice to enriched professional workshop by participatory tools that give designers new possibilities for the diagnosis of conditions, problems, understanding the needs of future users and a number of other. The

responsibility of local authorities can not be confined only to the implementation of mandatory legal documents. Government activities should be focused on the citizens.

The shape and condition of the co-created by the citizens of the landscape depends on a number of factors and conditions. Land use planning which lawmakers can not be deprived of both the creative talent of designers and their cooperation with users. Similarly, specific performances in public spaces should improve the aesthetic value of the data space, using the best knowledge and cooperation of interested communities. Communities themselves should not settle for living in an oppressive environment, and leaving the initiative to the authorities should give a signal to change. Finally, the same authorities increasingly have the opportunity identify the needs and ideas of residents. Of course, such cooperation is not without shortcomings and may seem difficult, but through the continuous improvement of standards in this matter gives opportunities for more responsible management of the landscape of cities, regions, and the image of the country in general. Before the society is considerable task - to develop a model of public debate and the use of participatory tools in the creation of public spaces with a common work for the spatial and aesthetic factor in the creation.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Böhm A., 2011, *Ochrona i tworzenie piękna – jak tego nauczać?* [w:] *Architektura Krajobrazu Studia i Prezentacje*, nr 2, Wydawca: Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Wrocław, s.4-7.
- [2] *Co dalej? Model debaty społecznej wypracowany w ramach projektu „Autoportret. Debaty” raport z debaty na temat zagospodarowania terenu zielonego między Nowohuckim Centrum Kultury a centrum E w Nowej Hucie*, Raport, red. Anna Miodyńska, wydawnictwo MIK, Kraków, 2008, PDF,
- [3] *Debata społeczna na temat zagospodarowania parku przy kościele pw. św. Michała Archanioła w Mszanie Dolnej*, Raport, red. Anna Miodyńska, wydawnictwo MIK, Kraków, 2009, PDF,
- [4] *Debata społeczna na temat zagospodarowania terenu zielonego pomiędzy osiedlem Lipska a ulicą Mały Płaszów*, Raport, red. Anna Miodyńska, wydawnictwo MIK, Kraków, 2009, PDF,
- [5] Kele F., Mariot P., 1986, *Krajobraz Człowiek Środowisko*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław, ss.68
- [6] Kosiński W., 2011, *Miasto i Piękno miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss.200.
- [7] Pawłowska K., 2008, *Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu Partycypacja społeczna, debata publiczna, negocjacje*. Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, ss.373
- [8] *Zanim wybuchnie konflikt Idea i metody partycypacji społecznej w ochronie krajobrazu i kształtowaniu przestrzeni*, 2010, red. Pawłowska K., Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków, ss.180,
- [9] Zieliński M., 2010, *Nowa Huta – miasto zielone, miasto socrealistyczne – koncepcja architektoniczno krajobrazowej rewitalizacji centrum Nowej Huty* [w:] *Przestrzeń i Forma*, nr 13, Wydawnictwo SFERA, Szczecin, ss.293-310,

O AUTORZE

Absolwent Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej na kierunku Architektura Krajobrazu. Asystent w Pracowni Projektowania Architektury Krajobrazu PK. Członek Stowarzyszenia Polskich Architektów Krajobrazu. Rozwija zainteresowania tematami szeroko rozumianej kreacji w przestrzeniach publicznych. Laureat konkursów architektoniczno - krajobrazowych.

AUTHOR'S NOTE

Graduated from the Faculty of Architecture of Cracow University of Technology majoring in Landscape Architecture. Assistant in Landscape Architecture at Cracow University of technology. Member of the Polish Association of Landscape Architects. Develops interest in the broader themes of creation in public spaces. Winner of landscape architectural competitions.